

You are accessing the Digital Archive of the Catalan Review Journal.

Esteu accedint a l'Arxiu Digital del Catalan Review

By accessing and/or using this Digital Archive, you accept and agree to abide by the Terms and Conditions of Use available at http://www.nacs-catalanstudies.org/catalan_review.html

A l' accedir i / o utilitzar aquest Arxiu Digital, vostè accepta i es compromet a complir els termes i condicions d'ús disponibles a http://www.nacs-catalanstudies.org/catalan_review.html

Catalan Review is the premier international scholarly journal devoted to all aspects of Catalan culture. By Catalan culture is understood all manifestations of intellectual and artistic life produced in the Catalan language or in the geographical areas where Catalan is spoken. Catalan Review has been in publication since 1986.

Catalan Review és la primera revista internacional dedicada a tots els aspectes de la cultura catalana. Per la cultura catalana s'entén totes les manifestacions de la vida intel·lectual i artística produïda en llengua catalana o en les zones geogràfiques on es parla català. Catalan Review es publica des de 1986.

Josep Carner i el Tirant lo Blanch
Anton M. Espadaler

Catalan Review, Vol. VI, number 1-2 (1992), p. 393-399

JOSEP CARNER I EL *TIRANT LO BLANCH*

ANTON M. ESPADALER

Dins del projecte cultural del noucentisme, un dels aspectes més importants i aconseguits fou la revitalització del llegat clàssic. Per la sensibilitat que els guiava connectaven millor i amb més facilitat amb el passat greco-llatí que no pas amb d'altres moments de la història del país. Tanmateix, és igualment evident que els nostres clàssics són els nostres medievals, els quals es troben força lluny d'aquelles resplendents clarors del somni mediterraneista.

L'interès dels escriptors formats en la sensibilitat noucentista per la nostra literatura antiga fou més aviat escàs. No és d'estranyar: en l'ideal de civilitat l'edat mitjana no deixa d'ésser una interrupció, i a l'hora de cercar models, després del seu esgotament romàntic i renaixent, una incòmoda interferència. Si Lola Badia ha pogut relacionar Ors amb la *Vita nuova* de Dante és perquè certes deliquescències, sobretot en la conformació del retrat femení, s'adiuen prou bé amb la lluminositat i la serenor d'allò que es vol clàssic.

Josep Carner, en aquest sentit, no n'és una excepció. Les referències a l'antigor que hi ha en les seves obres remetent, quan no es tracta de la Bíblia, majoritàriament al món de grecs i llatins. L'edat mitjana hi és present en els seus grans mites: Carlemany, o el gran rei la llegenda del qual es manté viva encara avui, Jaume I. O en romanços d'una atmosfera vagament medieval.

Així i tot, una obra el va impressionar de debò: el *Tirant lo Blanch*. No crec que sigui agosarat d'afirmar que aquell esplèndid poema que és «Honor de cavalleria» sigui la conseqüència de l'admiració que li desvetllà el gran esforç d'idealisme que implica la figura del cavaller tal com l'explica Martorell a través de l'ermità comte de Varoich al principi de la

novel·la especialment. Carner hi retrata un capteniment moral que sense traïr els anhels de quatre-cents anys enrere s'ajusta a la imatge de l'home íntegre contemporani, menyspreador de petiteses.

El divendres 21 de gener de 1927 el malaguanyat periodista Josep Maria Planas entrevistava en portada al diari *La Noche* Josep Carner, en aquells dies de pas per Barcelona. Parlant de llibres, Carner declara: «El libro catalán que para mis horas de ocio he elegido es *Tirant lo Blanch*, cuyo repaso me atrevería a aconsejar a nuestra juventud. En él podemos aprender ese sentido de generosidad, de mundanidad, de gentileza tan necesarios para una raza privada por tres siglos de aristocráticos dechados; su culto de la proeza, su idolatría del honor levantarán de tino al instinto deportivo, tan acaparador, pero que aun mercantilizado o desplazado, conserva su original condición de juego al heroísmo. *Tirant lo Blanch* se opone al materialismo de Turmeda, al sufrido ascetismo de Lull (sic) y al elegante escepticismo de Metge: tiende al esfuerzo, a la tensión imaginativa, al horror de todo lo que sea mercenario, pasivo y subalterno».

On les conseqüències d'aquesta lectura es poden observar millor és sens dubte en el poema «El traïdor», publicat per primera vegada amb el títol de «El cavaller afrontat» al recull *Sons de lira i flabiol* (1927). Aquest recull constituïa «el programa de mà d'una sessió poètica i musical en la qual el poeta va recitar alguns poemes i alguns cantants van interpretar poemes musicats».¹ Carner, en efecte, participà a la tercera de les sessions previstes en el cicle «Els poetes i els músics», havent estat precedit per Garcés i Sagarra.

Aquest poema, que en la versió de *Poesia* del 1957 rebrà el títol definitiu «El traïdor», és, de fet, un homenatge a Joanot Martorell. Carner hi desenvolupa, amb una intensitat lí-

¹ Jaume Coll, «Cronologia i relació descriptiva de l'obra de Carner», *L'Avenc*, n.º 68, febrer 1984, pàg. 38.

rica extraordinària, el que l'ermità explica al jove Tirant al final del capítol XXXV, «Com l'ermità dix a Tirant la significació de les armes», i al llarg de pràcticament tot el XXXVI, «Com desagraduen los cavallers». Un fragment de la part doctrinal de la novel·la, on es tracta de fer veure al cavaller novell «com és fort cosa rebre l'orde de cavalleria» (ed. Hauf vol. 1, cap. XXXVI, pàg. 60, 10), a través de l'explicació de la solemne cerimònia d'expulsió d'aquell cavaller «qui per or ni per argent dexa de fer sa honor» (cap. XXXV, pàg. 59, 19). Aquests capítols, que impressionaren un poeta, foren suprimits en l'edició de Josep Maria Capdevila com tantes altres coses que l'editor considerà «irresistibles» i d'«interès relatiu».

Aquesta escena, d'altra banda, devia tenir un significat no pas petit en la ment de Martorell, no debades serà recordada més endavant, al capítol CXLVI («La sentència que lo emperador donà contra los cavallers, duchs e comtes que presos eren»), constituint a més una de les poques remissions que es fa a la novel·la a passatges anteriors: «Feren-los levar de terra e pujar alt en un cadafal, e allí los armaren e-lls desagraduaren ab totes aquelles circumstàncies que als mals cavallers acostumen de fer, segons desús, en lo principi del libre, és contengut» (pàg. 327, 25-29).

Dono a continuació els dos textos, emprant per al *Tirant* l'edició esmentada i per al poema de Carner l'edició de *Poesia* a càrrec de Jaume Coll.²

Lo cavaller qui per or ni per argent dexa de fer sa honor, menysprea l'orde de cavalleria. En tals cars merex que tots los reys d'armes, erauts e porsavants façen instància e requesta als bons cavallers, e aquells són tenguts de anar al rey e, ab gran instància e sollicitut, tots ensemps, si pendre'l poden, lo deuen armar de totes armes, tan bé en orde com si devia entrar en batailla o en alguna gran festa, es posar-lo [so]bre un

² Barcelona, 1992, pàgs. 313-314. Pel que fa a les citacions del *Tirant* indico sempre les ratlles de la pàgina corresponent que només apareix esmentada el primer cop.

gran cadafal perquè tots lo puguen veure. E deuen ésser allí XIII preveres (cap. XXXV, pàg. 59, 19-25)

Cavaller pregonat per deslleial
passa, blanc com un mort, entre rengleres;
sona, en l'aire feixuc, negre tabal.
I el vil és conduït al cadafal
i porta en seguiment tretze preveres.

(vv. 1-5)

dient contínuament hores de defunts, axí pròpiament com si'l tenien allí mort (25-26).

—Tanqueu els finestrals.—Les alimàries
sien colgades—.

Sotja cadascun
pronòstiques pitjor que funeràries,
fins si els preveres canten les pregàries
que hom diu en vetllament de cos difunt.

(vv. 6-10)

Aprés, a cascun psalm que dien (27),

Quan, finat cada salm, el cor s'atura,
el prevere tretzèn, el que figura
Judas, s'acosta al cavaller roí,
i li lleva una peça d'armadura
i, com rebuig, la llença pel camí.

(vv. 11-15)

levar-li primer lo bacinet, per ço com és lo pus principal membre del cavaller, ab lo qual ha consentit ab los hulls venir contra l'orde de cavalleria. Aprés li deuen levar la manyopa de la mà dreta, per ço com és offensiva, [...] Aprés li deu ésser levada la manyopa de la mà sinestra—perquè és defensiva—(27-32).

I cau el bacinet, que custodia
els ulls, per on comença tot pecar;

i la manyopa de la dreta mà,
 que serveix a escometre amb gosadia;
 i l'altra, que té el seny de defensar.

(vv. 16-20)

[...] Après li deu ésser levat tot l'arnés que porta, axí de les armes ofensives com defensives, e deuen ésser lansades cascuna per si de alt del cadafal en terra (33-35; vegeu també la tercera estrofa: vv. 11-15).

Pel que fa a les armes, els mots que té en compte Carner apareixen una mica abans, just a l'inici d'un capítol dedicat a la seva explicació:

Deu fer tant lo cavaller, que ell sia duptat e temut per tots aquells qui jamés no l'auran vist: axí com la lança és duptada e temuda (pàg. 58, 22-23)

[...] La significança de la spasa és que talla a dues parts e pot-ne hom fer mal en tres maneres, car hom pot matar e nafrar a dues parts, après ab la punta (26-27).

I tot seguit la llança, que és preada
 com emblema d'aquella anomenada
 que precedeix arreu el cavaller
 i eixampla un ròdol, llampegant irada,
 i en son embat fa renillar el corser;

i l'espasa, que vola com sageta
 i es mulla amb sang i deixa l'honra neta,
 ni mira mai els enemics quants són:
 fereix amb cada flanc a esquerra o dreta
 i acaba, amb la punta, al seu enfront.

(vv. 21-30)

[...] dient ab altes veus los erauts: «Com ha nom aquest cavaller?» Responen los porsavants: «Tal», nomenant-lo per son nom. Responen los reys d'armes: «No és pas veritat, que ans és aquell mal cavaller vilà qui

à poch stimat l'orde de cavalleria». Dien los capellans: «Posem-li nom». Dien los trompetes: «Com haurà nom?». Respon lo rey: «Sia ab gran vituperi lançat e bandejat de tots nostres regnes e terres lo mal cavaller qui à volgut desestimar l'alt orde de cavalleria». Aprés, dites per lo rey semblants paraules, los erauts e reys d'armes, ab l'aygua calenta li donen per la cara, dient-li: «Tu seràs nomenat de aquí avant per ton dret nom: traïdor» (cap. xxxvi. pàg. 60, 11-19).

I és aleshores que l'herald demana:
 —¿Quin és el nom del cavaller? ¿Qui el sap?—
 I diu el porsavant, de mala gana:
 —¿Ell cavaller, i amb l'ànima vilana?—
 És un ningú, i és el seu nom no cap.

—Posem-li nom—fan els preveres—. Sia
 —¿Quin nom serà?—fa el trompeter major.
 De reis d'armes i heralds la companyia
 llença al vil aigua calda i pronuncia:
 —D'ara endavant, son nom és traïdor—. (vv. 31-40)

Aprés, lo rey se vist de dol ab XII altres cavallers, ab gramalles e caperons tots blaus, e fan una gran demostració de tristor (19-21).

Hom pren els caperons i les gramalles
 de dol; no el veuran més a les batalles
 ni bell tinell li donarà aixopluc,
 ni haurà mans de comtesses a les balles
 ni veurà més el sol sinó poruc. (vv. 41-45)

El poema es tanca amb dues estrofes més (vv. 46-55) en les quals Carner opta per glossar el sentit de les paraules del rei quan expressa el desig que el cavaller deslleial sigui bandejat del regne, una solució moralment més explícita i eficaç,

desestimant la possibilitat que ofereix la novel·la, més precisa, però tal vegada per això mateix menys rica:

«.. e donen-li sentència de mort o de carçre perpètua» (27-28).

ANTON M. ESPADALER
UNIVERSITAT DE BARCELONA